

**Тэксты заданняў
для першага этапа школьнай алімпіяды
на беларускай мове і літаратуры**

8 клас

Усяго: 44,5 балаў (памылка - 0,1 б.)

Заданне 1. Колькі зычных гукаў у словах і кожнага слупка? Запішыце словамі адпаведную лічбу. (Максімальная колькасць балаў – 4; 1б. за кожны правільна напісаны лічэбнік)

Мяккіх _____	Санорных _____	Глухіх _____	Шыпячых _____
З’явіцца	восень	Касьба	Возчык
Схема	Здароўе	Снег	Купаешся
Сцвярджае	Матуля	Лічба	Рыжскі
рэдакцыя	Ёд	садаводства	Праязджаючы

Заданне 2. Выпішыце словы, марфемная будова якіх адпавядае схеме “прыстаўка + карань + суфікс + канчатак + постфікс”. (Максімальная колькасць балаў – 3.)

Перамучыцца, узнавіце, скончыліся, адрываючыся, праносяцца, звяртаўся, хмурыўся, прахапілася. _____

Заданне 3. Падбярыце да рускіх выразаў аднаслоўныя беларускія адпаведнікі.

(Максімальная колькасць балаў – 5; 0,5б. за кожнае правільнае слова)

Ворота во двор или со двора в огород, поле –

Древний обряд поминания умерших, день этого поминания –

Летучая мышь –

Парное молоко –

Молодой месяц –

Носовой платок -

Напиток из березового сока –

Складной карманный ножик –

Коллективная помощь, работа сообща –

Подсолнечное масло –

Заданне 4. У кожным радзе слоў вызначце “лішняе” з пункту гледжання марфалогіі. Адказ абгрунтуйце.

(Максімальная колькасць балаў – 5; 0,5б. за правільна адзначанае слова, 0,5 за тлумачэнне).

а) Бярэзнік, торф, цукар, тварог – _____

б) горшы, цяплейшы, найпрыгажэйшы, больш салодкі – _____

в) восем, сорок, дваццаць, сотня – _____

г) пасаджаны, прачытаны, пасівелы, падмецены – _____

д) а, але, аднак, бо, дык – _____

е) хай, бы, жа, нават, каб – _____

Заданне 5. Раствлумачце значэнне наступных фразеалагізмаў. Адказ запішыце (Максімальная колькасць балаў – 5; 0,5б. за кожнае правільнае значэнне)

1. З'ехаць на мыла –
2. У свінныя галасы –
3. Як піць даць –
4. Як назаўтра трэба –
5. Хто ў лес хто па дровы –
6. На галаве хадзіць –
7. Табаку важыць –
8. Разводзіць сырасць –
9. Драць (задзіраць) нос –
10. Рассыпаць дробным макама –

Заданне 6. Да запазычаных слоў падбярыце сінонімы – беларускія словы. (Максімальная колькасць балаў – 5; 0,5б. за кожнае слова.)

- 1) Пісаць мемуары –
- 2) Багатая флора –
- 3) У якасці эталона –
- 4) Разгарнулася дыскусія –
- 5) Нязначны дэфект маўлення –
- 6) Прыгожы пейзаж –
- 7) Вясёлы канферансье –
- 8) Доўгачаканы суверэнітэт –
- 9) Падрыхтаваць прэзент –
- 10) Вакантнае месца –

Заданне 7. Выпраўце памылкі ва ўтварэнні і ўжыванні дзеепрыслоўяў. Запішыце выпраўленыя сказы. (Максімальная колькасць балаў – 5)

1. Касіўшы, бацька знайшоў птушынае гняздо.
-

2. Бачучы, што мачыха не жне, Ганна таксама разагнулася.

3. Дождж ліў як з вядра, і, падыходзячы да хаты, на мне не было сухой ніткі.

4. Жывучы ў пушчы, у Максіма ўзнікла жаданне вывучаць лес.

5. Вяртаўшыся да вёскі, ужо змяркалася.

Заданне 8. Вызначце тып сказа. (Максімальная колькасць балаў – 3)

Сказ	Тып сказа
Узор. Пахне сырадоем.	Аднасастаўны безасабовы
1) Добрага чалавека не перахваліш.	
2) Малады, неакрэплы лядок.	
3) Васількоў і руты-мяты прынясу табе сюды.	
4) Веды, вы мае крылы.	
5) Белым пухам засыпала ўсё наваколле	
6) За добрую працу мяне пахвалілі	

Заданне 9. Запішыце літаратурнаўчы тэрмін. (Максімальная колькасць балаў – 6)

1. Трохскладовая стапа з націскам на першым складзе; вершаваны памер з такіх стоп - _____

2. Невялікі лірычны верш напеўнага характару пра каханне - _____

3. Род літаратуры, у якім жыццё паказваецца галоўным чынам праз дзеянне, дыялог, праз узаемаадносіны паміж персанажамі - _____

4. Форма лірычнага верша з 14 радкоў, у якім радкі звычайна рыфмуюцца ў пэўным парадку - _____

5. Мастацкі троп, заснаваны на замене множнага ліку адзіночным ці часткі цэлым _____

6. Вандроўны лялечны тэатр на Беларусі - _____

Заданне 10. Запоўніце табліцу. (Максімальная колькасць балаў – 3,5; 0,25 б. за правільны адказ)

Назва твора	Аўтар	Галоўныя героі, лірычны герой	Жанр
-------------	-------	-------------------------------	------

		Сцяпан, Вера, Ніна, маці	
		Гледчык, Карпенка	
“Паром на бурнай рацэ”		(прозвішчы)	Апавяданне
“Слуцкія ткачыхі”		Слуцкія ткачыхі	
		Мульцік, Ганна, Гастрыв	

1. Пабудуйце разбураны Памылкай Памылкаўнай верш. Запішыце ў свабодным слупку правільны варыянт верша, устаўляючы прапушчаныя літары.

<p>Дабравешча..е І зноў прынеслі Дабравешча..е Паднеб'е патыхае вечнас..цю. На кры..ях дабрыні буслы. Зямля з вясной звярае слых. Таму ў шчасці-згодзе жыць. З прыкульгам цэлы год хадзіць... Хто птаха згледз..ць паміж хмарамі, А хто на ніве ў цёмным марыве – (В.Лушка).</p>	
--	--

* Якія яшчэ беларускія назвы свята Дабравешча...е вы ведаеце?

* Вызначце спосаб утварэння слоў паднеб'е, (з) прыкульгам.

* Выпішыце з верша слова, у якім назіраецца парушэнне граматычнай нормы беларускай мовы.

2. Дапішыце патрэбныя канчаткі назоўнікаў.

Малад... жэньшэнь, сін... чарніла, прыгож... цюль, тонк... вуаль, малад... гусь, шэр... сабака, кветкав... шампунь, бел... лебедзь.

3. Пастаўце словы ў такім парадку, каб атрымаліся беларуская прыказкі і прымаўкі. Запішыце сказы.

- 1) Не смачна, не сытна, без солі, без хлеба, а. _____
- 2) Ад працы, хлеб, сваёй, найсмачнейшы. _____
- 3) Няма, без, шукаці, працы, хлеба, чаго. _____
- 4) Пражывеш, без хлеба, без золата, а, не. _____
- 5) У таго, рана, стае, хто, устае, хлеба. _____

4. Адзначце правільныя адказы на прапанаваныя пытанні.

- 1) Хто лішні ў кампаніі музыкантаў?
 а) флейтыст; б) марыніст; в) гітарыст; г) раяліст; д) гарманіст. _____
- 2) Хто лішні ў кампаніі дактароў?

а) арнітолаг; б) стаматолаг; в) акуліст; г) ларыngoлаг; д) кінолаг. _____

3) Якім словам не называюць жанчыну?

а) швагерка; б) свякроўка; в) каляжанка; г) манерка; д) сяброўка. _____

4) Якія словы не з'яўляюцца назвамі птушак?

а) шчыглік; б) саракапут; в) цвінтар; г) цецярук; д) сляпень. _____

5) Якое слова адпавядае значэнню “бацька жонкі ў адносінах да мужавых бацькоў”?

а) цесць; б) брат; в) дзевяр; г) сват; д) дзедзіч. _____

5. Пра якія святы ідзе гаворка ў вершы “Вербная нядзеля” В Лукшы? Дапішыце назвы свят.

Сняжок бялюткі сыпаў на _____,

Вызорваў небасхіл на _____,

А на _____ рэкі адмыслова

Закоўваў,

На _____ –

Слаў цяпло.

А потым,

Потым _____ нядзеля.

Спрабуе голас весня труба,

Дзе раўчукі пад снегам каруселяць.

Чакала нас у коціках вярба.

6. Выпішыце слова(ы), якія ў сваім саставе маюць 2 суфіксы.

Наступленне, небакраем, пехацінцы, зладзейскі, спяшаўся, канюшына, адцвітаюць.

7. Перакладзіце назвы птушак на беларускую мову. Запішыце.

Глухарь - _____

Кукушка - _____

Тетерев - _____

Воробей - _____

Аист - _____

Грач - _____

Скворец - _____

8. Вызначце і запішыце беларускія словаформы, прадстаўленыя ў фанетычнай транскрыпцыі.

[м'іл'йарт], [кл'аччатка], [рашшчап'іц'], [шатланцк'і], [папуаск'і], [кал'эск'і], [ад'йутанцк'і], [фудбол], [н'амох].

9. Выканайце заданні літаратурнай віктарыны.

* Адзначце нумары сцверджанняў, у якіх дапушчана памылка.

1) Да міфічных істот можна аднесці Сварога, Лесавіка, Перуна, Дамавіка.

2) “Біблія” – па-грэчаску “кніга”.

3) Метафара – вобразнае азначэнне прадмета, з'явы.

4) Аўтар верша “Уцякала зіма ад вясны” – Іван Грамовіч.

5) Лёна Саўчанка і Грыша Міхневіч – галоўныя героі апавядання “Верныя сябры”.

Адказ: _____

* Суаднясіце аўтараў і назвы твораў. Назвы твораў упішыце ў адпаведны радок у табліцы.

Уладзімір Караткевіч	
Якуб Колас	
Пятрусь Броўка	

“Калі ласка”, “Крыніца”, “Нямоглы бацька”, “Песня ляснога жаваранка”, “Бацькаўшчына”, “На рэчцы”, “Кропля”, “Лісце”.

* Адкажыце на пытанні.

1) Хто аўтар верша “Зямля Беларусі”? _____

2) Як называюцца старажытныя народныя апаведы пра паходжанне свету, жыццё прыроды і чалавека?

3) На Украіне яго называлі вяртэп, у Польшчы – шопка. А як у нас на Беларусі? _____

* З прыведзенага пераліку вылучыце творы Якуба Коласа. Запішыце нумары правільных варыянтаў.

1) “Жывая вада”.

2) “Ад роду – да народу”.

3) “Не дай, Божа, сэрцам знікнуць”.

4) “У старых дубах”.

5) “Воблакі”.

Адказ: _____

8 клас

1. Зрабіце гукавы запіс слоў.

Ёлка, мароз, неба, баец, снег, шчаўе, хмара, касьба, адзвінець, з'ява.

(5 б)

2. Перакладзіце словы на беларускую мову.

Биолог, отдел, глаза, солнце, дрожжи, авиация, паук, медведь, котята, желток, семена, педаль.

(6 б)

3. Падзяліце словы на склады, падкрэсліце націскны склад.

Шчаўе, падзямелле, ураджай, пакаленне, падзяка, надвор'е.

(3 б)

4. Выберыце з дадзеных спалучэнняў слоў фразеалагізмы. Раствлумачце іх значэнне.

а) узяць у правую руку;

б) быць праваю рукою;

в) вісець на тэлефоне;

г) вісець на сцяне;

д) піць чыстую ваду;

е) выводзіць на чыстую ваду.

(1 фраз. – 1 б)

5. Графічна абазначце марфемную будову слоў.

Ацяпленне, маляваць, руздумлівы, лесавод, пяцьдзсят, даверху.

(1 слова – 0,5 б)

6. З прыведзеных прыметнікаў і прыслоўяў выпішыце тыя, якія ўтвараюць ступені параўнання.

Моцны, дрэнны, залішне, шаўковы, яркі, бусліны, весела, высокая, будаўнічы, спрадвеку, улетку, важны, хутка, лясны, далёка, сумленны, добра.

(5 б)

7. Раскрыйце дужкі.

(Не) вытрымалі, (не) раст, (не) закончанае сачыненне, (не) пакоіць, (не) хта, (не) пахісны, (не) адчуваючы радасці, падлога (не) падмецена, (не) парадак, (не) навідзячы, (не) вясёлая песня, (не) зжаты да гэтага часу ячмень, (не) ўзаранае поле, (не) дачуць, парада зусім (не) прымальная, (не) чытаючы, трава (не) скошана, далёка (не) поўны, (не) дачытаць кнігі; (не) напісанае, а толькі пачатае пісьмо.

(1 слова – 0,5 б)

8. Знайдзіце сказы, у якіх дапушчаны памылкі ва ўжыванні дзеепрыслоўяў.

- а) Атрымаўшы ліст ад сяброўкі, радасць ахапіла Валю.
- б) Дзяўчаты, назбіраўшы кветак, і сплялі з іх вянкi.
- в) Цягнік, пакрысе тармозячы, спыніўся.
- г) Адплыўшы на лодцы ад берага, вясло выпала з рук рыбака.
- д) Прачытаўшы цікавую кнігу, у мяне ўзніклі глыбокія думкі.
- е) Падмацаваўшыся, хлопчык напіўся вады.

(1 сказ – 0,5 б)